

Digitaal herdenken

Mariëtte van Selm

Ze hebben elkaar waarschijnlijk nooit ontmoet: de tuinder uit Hoek van Holland, de letterzetter uit Den Haag, de verzekeringsagent uit Amsterdam, de landbouwer uit Delfzijl en de kruidenier uit Wageningen. Ze zijn vermoedelijk niet eens familie van elkaar, hoewel ze dezelfde achternaam dragen. Hun namen staan, onder de J van Jansen, bij elkaar op pagina 542 van de Erelijst van Gevallen 1940-1945.

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog hebben nabestaanden of bekenden hun namen opgegeven bij het toenmalige Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) ten behoeve van een lijst die als monument voor omgekomen militairen en verzetsmensen zou gaan fungeren. De lijst, gekalligrafeerd op handgeschreven papier, werd op 4 mei 1960 door koningin Juliana aangeboden aan de Staten-Generaal en kreeg een speciale gedenktafel bij de ingang van de Tweede Kamer.

Nog steeds worden namen doorgegeven aan wat inmiddels NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies heet. Sinds 2009 worden nieuwe namen niet meer aan papier toevertrouwd, maar geregistreerd in de database die via www.erelijst.nl te doorzoeken is. Op de website worden deze namen virtueel verenigd met die uit de papieren lijst, die gescand is en op de website kan worden doorgebladerd.

Veel namen op de Erelijst zijn ook terug te vinden in het Slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting. Dit register herbergt met ruim 180.000 namen het tienvoudige van het aantal namen op de Erelijst. Vermelding op de Erelijst is voorbehouden aan omgekomen militairen en verzetsmensen. In het Slachtofferregister worden ook de personalia opgenomen van hen die tijdens de Tweede Wereldoorlog omkwamen in internerings- en vernietigingskampen of bij tewerkstelling in Duitsland, en van militairen die het leven lieten bij latere vredesmissies.

Het Slachtofferregister heeft, net als de Erelijst, een papieren pendant: in een schrijn in de kapel op Ereveld Loenen liggen 42 gedenkboeken, vervaardigd tussen 1961 en 1973, waarin de namen zijn opgetekend van 130.000 slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog die geen aanwijsbare laatste rustplaats hebben. Die zijn, met de namen van oorlogsslachtoffers van wie wel bekend is waar zij (her)begraven zijn, in het online Slachtofferregister opgenomen.

Het voordeel van een database boven een papieren lijst of kaartenbak is evident: de zoekschermen op beide websites bieden de mogelijkheid om snel en gericht op namen, plaatsen en groepen te zoeken. Een wetenschapper die deze naamlijsten voor kwantitatief of prosopografisch onderzoek wil gebruiken, zal zich bij het NIOD of de Oorlogsgravenstichting moeten vervoegen met een verzoek om de achterliggende database te mogen gebruiken, want voor zulk onderzoek voldoen de websites niet.

In de toelichting op beide naamlijsten schemert door dat het maken van lijsten als deze een heikele kwestie is. De criteria voor beide lijsten worden zo nauwkeurig mogelijk omschreven, maar laten tegelijk veel vragen onbeantwoord. Wie zijn dat, 'slachtoffers'? Wie verdient een plaats op een 'ere'-lijst? En wat is dat eigenlijk, 'verzet'?

De Erelijst en het Slachtofferregister zijn primair digitale monumenten, bedoeld om de herinnering aan hen die omkwamen levend te houden door hun namen vast te leggen – ook een veel voorkomende naam als 'Jansen'. Misschien zijn ze wel een teken van levende herinnering, de vragen die de eenvoudige vermelding van deze namen oproept: hoe kwam die landbouwer in het verzet terecht? Waarom is die verzekeringsagent afgevoerd naar Sachsenhausen? Op welke manier heeft de kruidenier zich tegen de Duitsers verzet? En hebben de tuinder en de letterzetter elkaar in Neuengamme misschien toch ontmoet?

<http://www.erelijst.nl/>

<http://srs.ogs.nl/index.php>